

Jadczak, Ryszard

Fragment spuścizny rękopiśmiennej K. Twardowskiego : "Etyka"

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filozofia 15 (264), 3-4

1993

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zakład Etyki

Ryszard Jadczyk

FRAGMENT SPUŚCIZNY RĘKOPIŚMIENNEJ K. TWARDOWSKIEGO — „ETYKA”

Wśród materiałów stanowiących spuściznę po Kazimierzu Twardowskim (1866—1938) — profesorze filozofii w Uniwersytecie Lwowskim, jakie w 1957 r. przywiózł ze Lwowa Kazimierz Ajdukiewicz (1890—1963), znajdują się też maszynopisy i rękopisy wykładów uniwersyteckich Twardowskiego. Materiały te zdeponowano w Bibliotece Instytutu Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie. Niewielka ich część, staraniem głównie profesor Izdory Dąbskiej (1904—1983), opublikowana została m.in. w czasopiśmie „Etyka”¹.

Izydora Dąbska przygotowując do druku wykłady z etyki Twardowskiego odnalazła w spuściźnie piśmienniczej tego uczonego obszerny rękopis pt. „Etyka”. Rękopis nie jest datowany. Na podstawie miejsca, jakie sam Twardowski wyznaczył mu w układzie swych materiałów oraz charakteru pisma, I. Dąbska wysnuła przypuszczenie, iż tekst ten pochodzi sprzed 1901 roku².

Notatki poczynione przez Twardowskiego na marginesach „Etyki” pozwalają przyjąć, że tekst ten był już gotowy w 1899 roku. Daty, którymi oznaczono pierwszą część rękopisu: 18, 19, 20, 21 września — odpowiadające czterem dniom tygodnia (poniedziałek, wtorek, środa, czwartek) — wskazują właśnie na rok 1899. Być może Twardowski planował początkowo na ten właśnie rok akademicki (semestr zimowy) wykłady z etyki i w tym celu podzielił materiał. W „Programie wykładów” na semestr zimowy roku akademickiego 1899/1900 widnieje jednak inny czterogodzinny (tygodniowo) wykład Twardowskiego, a mianowicie „Zasadnicze zagadnienia teorii poznania i metafizyki”³. Należy więc raczej przyjąć, że mamy tu do czynienia ze szkicem podręcznika

¹ Patrz: *Etyka*, 1971, nr 9; 1973, nr 12; 1974, nr 13; 1983, nr 20.

² Zob. słowo od I. Dąbskiej do: K. Twardowski, *Główne kierunki etyki naukowej. Wykładów z etyki część I*, *Etyka*, 1974, nr 13, s. 198.

³ *Cesarsko-Królewski Uniwersytet im. Cesarza Franciszka I we Lwowie. Skład Uniwersytetu i program wykładów*, Lwów 1900. Patrz też: R. Jadczyk, *Kazimierz Twardowski. Nota bibliograficzna*, Toruń 1991.

etyki. Potwierdza to zarówno przyjęta w nim forma żywej prezentacji materiału, licznie podawane przykłady oraz zawarte w nawiasach i na marginesach dygresje, jak i kilkakrotne bezpośrednio odwoływanie się w tekście do słuchaczy. Być może Twardowski planował wydać „Etykę” w postaci skryptu dla studentów. W 1901 roku wyszedł taki powielony skrypt jego wykładów pt. *Psychologia*, a w latach 1908/1909 *Psychologia myślenia*. Do opublikowania „Etyki” jednak nie doszło. Tekst nosi szereg poprawek i skreśleń, co istotnie wskazuje na jego jedynie roboczy charakter. Materiał ten stanowił jednak punkt wyjścia do innych wykładów Twardowskiego z etyki.

Rękopis „Etyki” znajduje się w Archiwum Kazimierza Twardowskiego zdeponowanym w IFiS PAN w Warszawie, pod sygnaturą P.14,1. Liczy sobie kart 243 plus 12 osobno numerowanych kart wstępu. Pisany jest piórem na kartkach formatu 21 x 17 cm z szerokim marginesem (z nielicznymi dopiskami na odwrocie). Rękopis dzieli się (poza wstępem) na dwie części, poświęcone etyce teoretycznej i etyce praktycznej. Każda z nich podzielona została także na dwie części — „Etyka teoretyczna”: 1) „O ocenach” i 2) „O kryterium etycznym”; „Etyka praktyczna” zaś na: 1) „O obowiązkach i cnotach w ogólności” i 2) „O poszczególnych obowiązkach i cnotach”. Nadto poszczególne części dzieli Twardowski na rozdziały i paragrafy.

Prezentowany poniżej fragment rękopisu pochodzi z części poświęconej etyce praktycznej, zatytułowanej „O obowiązkach i cnotach w ogólności” i obejmuje strony 138—176 (w tym dodatkowo strona 152a). Przygotowując tekst do publikacji starano się zachować, w miarę możliwości, styl i formę przekazu, chodziło bowiem o wierne oddanie nie tylko treści, ale i języka Twardowskiego. Mimo to zdecydowano się w kilkunastu przypadkach, dla czytelności tekstu, dopełnić go koniecznymi uzupełnieniami (w nawiasach kwadratowych). W przypadku niejasności bądź nieczytelności rękopisu zrezygnowano z dokonywania uzupełnień, aby uniknąć ewentualnych błędów interpretacyjnych. Niektóre z uwag bibliograficznych czynionych przez Twardowskiego na marginesach trudno już dziś rozszyfrować i sprawdzić. Podkreślenia w tekście pochodzą od Twardowskiego.